

Bruk av teknologi for personer med demens

etisk eller ikke ?

Tromsø 23-24 oktober 2006

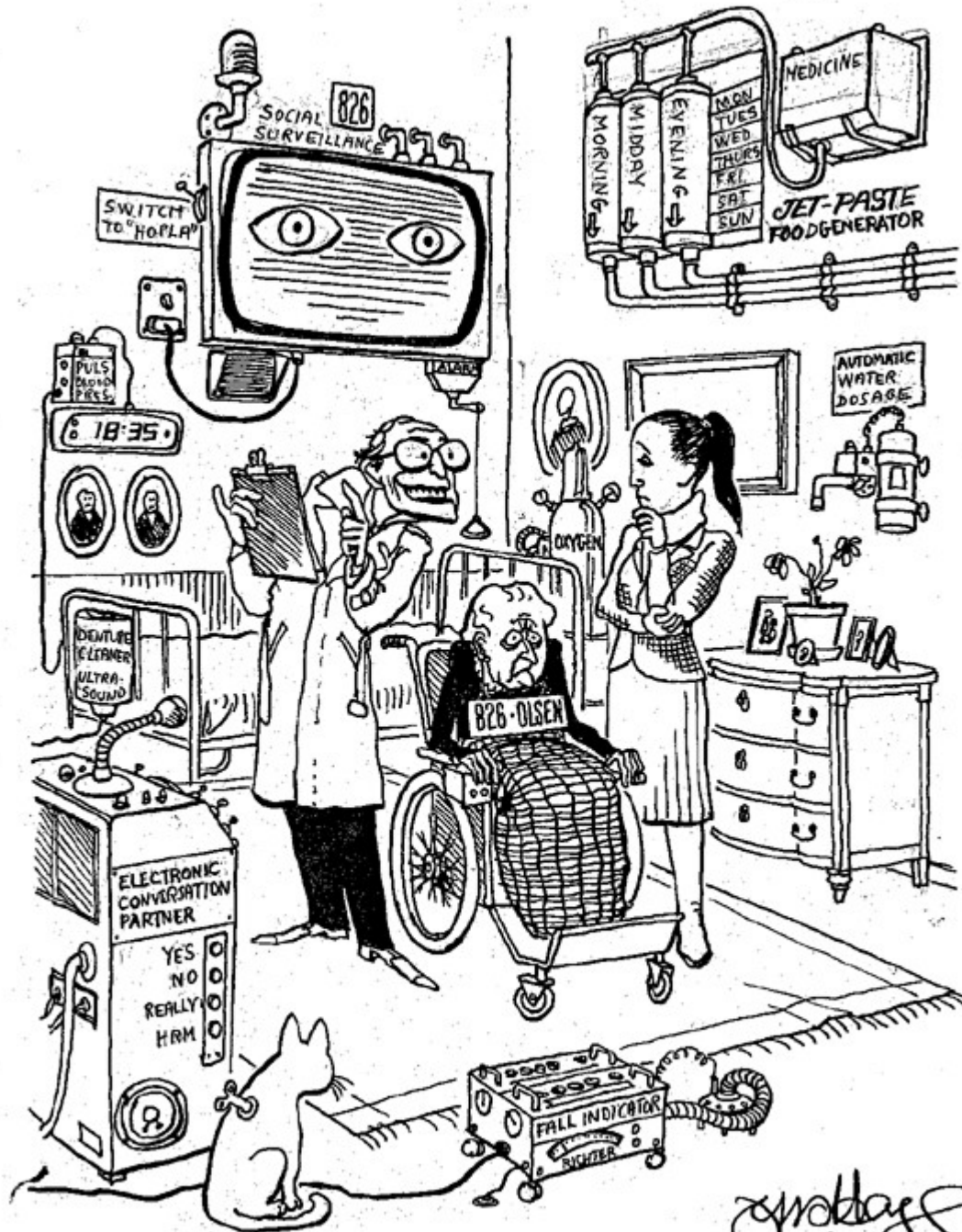
*De vanskelige valgene-
Etiske dilemmaer i eldreomsorgen*

Ergoterapeut Sidsel Bjørneby
sidsel.b@bluezone.no

Hva er demens?

(Professor Mary Marshall på ENABLE Final Conference juni 2004)

- Demens i en medisinsk modell
 - Sykdom som behandles og pleies
- Demens i en sosial modell
 - I forhold til omgivelser, teknologi, personer
- Demens i en borgermodell
 - Personer som selv kan uttrykke ønsker og behov og delta aktivt

Valg av teknologi

- Alltid baseres på brukerbehovsanalyse
- Still krav til produkter som skal brukes
- Vurder om produktene representerer overvåking eller ikke

Men-

Selv om produktene ikke representerer
overvåking:

- Kan de være nye og uvante
- Kan være stressende å forholde seg til

Teknologi kan gi nye muligheter

- Kan støtte trygghet ved varsling av farer
- Kan støtte selvhjulpenhet /mestring
- Kan gi hukommelsesstøtte for hjemmeboende
- Kan støtte pårørendes situasjon
- Kan optimalisere arbeidssituasjonen
- Kan bidra til livskvalitet

Men

- Må ikke erstatte personlig omsorg
- Kan gi falsk trygghet
- Kan skape merarbeid
- Kan gå på bekostning av
etiske prinsipper
- Det må stilles ekstra store krav til
brukbarhet

Brukerbehov?

Antall personer med demens øker mest, ta hensyn til deres behov

- Trygghet og sikkerhet
- Personlig kontakt og omsorg
- Støtte for eksisterende funksjoner og evner
- Stimulans og underholdning

Spørsmålet er om teknologi støtter disse?

Aktiv varsling

Personen melder selv om behov for hjelp

- med trygghetsalarm
- snoralarm
- telefon
- mobiltelefon ute

Automatisk varsling

Melder om farer og uhell der brukeren ikke kan varsle selv

Til personell eller familie: GSM, GPS

- røykutvikling

- komfyralarm

- uønsket "vandring"

- oversvømmelse

- gått seg bort

Komfyrbryter med varmesensor, timer og bevegelsesdetektor

- Stopper strømtilførsel til komfyr lenge før brannfare normalt oppstår
- Gir lydsignal for å varsle når strømtilførsel kuttes
- Åpner automatisk for strøm når temperaturen er under faregrensen
- Bryter også strømtilførsel etter forhåndsinnstilt tid

Daccapo

GPS + GSM

- Bæres i beltet
- Panikknapp sender SMS til 5 mobiler
- Kan spores ved å sende SMS til den
- Beskjed som tekstmeld.: adresse
- Kart på Internett v/passord

Ansvar og penger

- Dersom personen bor i institusjon, er det institusjonen som har ansvar for all varsling/overvåking
- Dersom den demente bor hjemme eller i omsorgsbolig, har trygden ansvar for enklere varslingssystemer, dvs varsling innad i hjemmet.
- Varsling til sentral er kommunens ansvar (Trygghetsalarm)
- Hvilket ansvar har familien?

Prinsipper omkring etikk

Fra EU-prosjektet Technology, Ethics and Dementia

Autonomi

- Å respektere valg, beslutninger og verdighet
 - Også for mennesker med demens
- Informert samtykke
 - Frivillig, kompetent og med informasjon
 - Hva når samtykkekompetanse ikke er der?

Å gjøre godt mot andre (beneficence)

- Hvem bestemmer hva som er best?
 - Obs. paternalisme! (Vi vil jo så vel!)
- Hvem sine behov skal møtes?
 - Bruker? Pårørendes? Omsorgstjenestens?
- Hva med produkter som ikke fungerer?
 - Tverrfaglig samarbeide
 - Leverandørens ansvar

Rettferdighet

- Mennesker med demens har samme behov som andre, (+ noen flere)
- De har de samme rettigheter til tekniske hjelpemidler etter Folketrygdloven!
(Men hvem vet hva som finnes?)
- Men ofte er de ikke så flinke til "å stå på krava"
 - Hvem har da dette ansvaret?
 - Tenker vi på dette i hverdagen i kommunene?

Rett til hjelpemidler

- Det er også uetisk å bestemme at en person med demens ikke skal få et hjelpemiddel som kan bidra til bedre livskvalitet.
- NB, personell har makt!

Motforestillinger vi kan møte

- "Teknologi er ikke bra for ham"
- Teknologi betyr fjerning av personlig omsorg!
- Holdninger blant sosial- og helsearbeidere
 - Teknofobi

Passiv og negativ holdning til teknologi

- Brukes til å trekke grenser, avsporer debatt!
- Jo mer negativ, jo mer moralsk?
- Lite oppmerksomhet om positive anvendelser
- Lite om risiko ved alternative løsninger
- Lite om risiko ved eksisterende løsninger

Jeg mener dette er uetisk også, fordi muligheter for positiv effekt velges bort på forhånd!

Lov om folketrygd

- Rett til tekniske hjelpemidler for å bedre den alminnelige funksjonshemning
- Gjelder funksjonshemmede, også mennesker med demens

Stortingsmelding Omsorg 2000

St.meld 28 1999-2000

- Gjennomgår alarmer og andre tekniske løsninger og gir anbefalinger
- Eksempler på momenter
 - "de må ikke krenke menneskeverd på en måte som virker unødig overvåkende"
 - "et nytt regelverk må ikke hindre at ny teknologi blir brukt på en fornuftig måte for å varsle om eller hindre ulykke"

Foreslåtte endringer i Pasientrettighetsloven

Ot.prp.64 (2005-2006)

- § 4-6 Om regler for samtykke på vegne av personer som ikke har samtykkekompetanse
- Nytt kap 4 A Om manglende samtykkekompetanse
 - Åpner for bruk av varslingshjelpemidler, men strenge krav til vedtaksbeslutning, informasjon og dokumentasjon av tiltakene

Hvordan vurdere?

Bruk alminnelig fornuft i vurderingen

- Hva ønsker han/hun å klare?
- Hva er hun/han utrygg for?
- Hva har vedkommende gjort før?
- Hvordan stiller pårørende seg?
- Hvordan fungerer evt. omsorgstjeneste?
- Har han/hun samtykkekompetanse?

Ikke nok å ha lover

- Praksis og prosedyrestøtte er viktig
- Still ubehagelige spørsmål om motiver
- Lag kjøreregler for prosedyrer

Støttelitteratur:

- Teknologi, etikk og demens
(Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse)
- ASTRID-håndboka
(Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse)
- Hjelpemidler og etikk (Hjelpemiddelsentralen)